

Mircea cel Bătrân și ctitoriile sale

Domnia lui Mircea a început în anul 1386, după 23 septembrie când este consemnată data morții fratelui său Dan I, Domnul Țării Românești, ucis în sudul Dunării în lupta cu țarul bulgar din Târnovo, Ivan Șişman. Cel mai vechi hrisov păstrat, emis de cancelarie poartă data de 27 iunie 1387 și amintește de sfânt răposatul fratele domniei mele, Io Dan Voevod. Data decesului lui Mircea în cronicile sârbești este de 31 ianuarie 1418 (1418). A fost deșus la ctitoria sa, mănăstirea Cozia, la 4 februarie același an. A avut una dintre cele mai îndelungate domnii din Muntenia, 31 de ani, 4 luni și 7 zile. Era fiul voievodului Radu I (cca. 1376-1385) și al soției sale Calinichia, se pare fiica despotului

Dobrotici al cărui nume îl poartă posesiunea sa Dobrogea.

A fost asociat la domnie cu fratele său Dan I, fapt confirmat atât de Letopisețul Țării Românești cât și de monedele găsite la Niculițel, județul Tulcea, ducați de argint cu numele celor doi Domni. Aceeași grijă va avea față de fiul său Mihail asociindu-l la domnie, realitate atestată de documentele emise după decembrie 1391. Mormântul lui Mircea a fost profanat și piatra sepulcrală spartă în 1917 în timpul ocupației germane din Primul Război Mondial. În mai 1938 prin grija Comisiunii Monumentelor Istorice și Episcopiei Râmnicului, rămășițele renumitului Domn au fost reînhumate după o ceremonie solemnă. Se pare că relațiile între cei doi suverani ai Țării Românești nu au fost prea cordiale între Dan I și Mircea.

Erau frați de tată. Radu I cu prima soție Ana avusese pe Dan, iar cu a doua, Calinichia avusese pe Mircea. Relațiile încordate dintre frați explică și faptul că după moartea lui Dan nu a urmat la domnie fiul său Dan al II-lea care a obținut domnia abia în 1422, ci fratele său Mircea. Ca urmare, secolul XV va fi însângerat de luptele între Dănești, urmașii lui Dan I (1385-1386) și Drăculești urmașii lui Mircea cel Bătrân și ai fiului său Vlad Dracul (1437- 1442, 1444-1447). Doamna țării, soția lui Mircea se numea Mara, era originară din Ungaria dintr-o familie germană Cilly (a dat mulți nobili Ungariei) care venise din Carintia austriacă. Avea moșii lângă lacul Balaton și era de confesiune catolică. Fiul său Mihail avea să domnească alături de tatăl său Mircea, în ultima parte a domniei acestuia și încă vreo doi ani după moartea tatălui (1418-1420).

Mircea care avea mulți copii din flori, a avut pe lângă Mihail alți fii nelegitimi care au purtat coroana voievodală: Radu Praznaglava (chelul sau cel fără minte 1420-1422, 1427-1428), Alexandru Aldea (1431-1436), Vlad Dracu (1437-1442, 1444-1447, decapitat de Iancu de Hunedoara). Afară de aceștia documentele amintesc pe Staico mare boier care a donat mănăstirii Snagov un sat, un Vlad ajuns la curtea bizantină, oștean de frunte, alt fiu amintit, anonim, ostatic la turci și probabil alții. În documente Mircea a fost numit mai târziu, cu cognomenul cel Bătrân, spre a fi deosebit de alți domni omonimi: Mircea al II-lea (iunie-noiembrie 1480), Mircea al III-lea (1509-1510), Mircea Ciobanul (1545- 1552, 1553-1554, 1558-1559) sau de alți pretendenți (unul în 1442, altul în 1481). Cândva, înaintea apariției cnezatelor și voievodatelor, obștile sătești teritoriale erau conduse de juzi sau jupani (lat. judex) acei oameni bătrâni și buni. Senectutea desigur implica și înțelepciune. Supranumele lui Mircea îl aprecia ca Domn cu experiență și omenos.

Vlad Țepeș și-a numit bunicul în actele sale Marele Io Mircea Voevod, iar domnii Neagoe, Pătrașcu, Petru cel Tânăr, Mihai Viteazul l-au imitat și i-au amplificat măreția: Preabunul Mircea VV, Preabunul și marele Mircea VV. Pe drept cuvânt poate fi numit și cel Viteaz prin victoriile sale pe care le-a avut în războaiele cu otomanii, cum este elogiât în Letopisețul Cantacuzinesc și de cronicarul Radu Popescu în sec. XVII și XVIII. Alte documente au folosit formulele de Domn (gospodin – slav și dominus – lat.) stăpânitor (vladalet – slav) singur stăpânitor (samoderjet – slav). Dar conotația de gospodin, este una îndreptățită, întrucât Mircea a fost un mare gospodar al Țării Românești. Atât în treburile din interiorul țării cât și în relațiile pașnice sau ostil-belicoase cu megieșii externi. În decursul lungii sale domnii, în actele de cancelarie și în tratatele încheiate, titulatura voievodală a lui Mircea a devenit mai amplă, pe măsura includerii în componența Țării Românești a mai multor cetăți și teritorii. În 1387 Domnul se intitula: Io Mircea voevod din mila lui Dumnezeu a toată Ungrovlahia. Doi ani mai târziu se declara: Marele și singur stăpânitorul Domn, Ioan Mircea voevod...

Domn a toată Ungrovlahia și a părților Podunaviei și a celor de peste munți. În 1406 devenise: Singur stăpânitorul Io Mircea mare voevod și Domn... stăpânind și domnind peste toată țara Ungrovlahiei și a părților peste munți, încă și către părțile tătărești și Amlașului și Făgărașului herțeg și Domn al Banatului Severinului și pe amândouă părțile pe toată Podunavia, încă și până la Marea cea Mare și stăpânitor al cetății Dârstorului. Singur stăpânitor în limba slavonă este exprimat prin cuvântul samoderjet echivalentul grecescului autocrator. Ungrovlahia era formula medioromânească folosită și de Vlaicu și Dan I pentru Vlahia de lângă Ungaria. Părțile de peste munți erau feudele din Transilvania Amlașul și Făgărașul aflate în posesia Domnilor munteni probabil încă din 1247, sigur din 1369. Fuseseră în stăpânirea vechilor Domni Vlaicu, Radu I și Dan I

împreună cu Banatul de Severin.

Herteg este forma românească a substantivului german Herzog - duce. Părțile tătărești cuprind sudul Moldovei și Cetatea Chilia. Mircea cucerise Chilia de la genovezi, aliații otomanilor. Cronicarul turc Kemal pașazade denumea pe Domnul român Rege al regilor țărilor creștine. Umanistul german Johannes Lowenklaus/Leunclavius îl considera în secolul XVI Principe între creștini, cel mai viteaz și mai ager. Sudul Moldovei numit Basarabia, a fost folosit ca nume generic pentru acea parte a Moldovei răpită de ruși prin pacea din 16 mai 1812 de la București. Părțile tătărești au fost amintite prima oară în titulatura domnească în decembrie 1391, apoi 1406. Aveau administrație proprie și Domnul era reprezentat de un namestnic (loctiitor). Banatul de Severin a fost încă din 1247 în stăpânirea Domnilor români Basarab I și Vlaicu.

Cuprindea o parte din Mehedinți și ținutul Orșovei. Doi ani după moartea lui Mircea, în 1420 a trecut sub dominație maghiară. Toată Podunavia reprezenta Dobrogea. Dobrotici sau Dobrotiță stăpânul teritoriului primise titlul de despot (stăpân) de la împăratul bizantin Ioan al V-lea Paleologul ca recompensă pentru ajutorul primit de bizantini în luptele cu bulgarii din 1364-1365. O fiică a lui Dobrotici se căsătorise cu fiul bazileului. O ipoteză istorică susține că o altă fiică a lui Dobrotici ar fi fost Calinichia mama lui Mircea. Dobrotici stăpânea și cetatea Varna. După moartea despotului (1385/6) teritoriul a fost stăpânit de unul din fiii săi Ivancu/Ioancu. Acesta a încheiat tratat cu genovezii în mai 1387 în care este amintită cetatea Dristor. Otomanii încearcă cucerirea Dobrogei și Ivancu dispăre în împrejurări neclare. Mircea respinge atacul otoman și unește Dobrogea cu Țara Românească. Capitala țării lui Dobrotici fusese orașul Caliacra.

Mircea ajunge domnul țării Dobrogei terrarum Dobrotici despotum. Fosta themă (unitate militar-administrativă bizantină condusă de un strateg) a intrat în componența statului Domnului român. La 4 septembrie 1489 Mircea se intitula domn al părților Podunaviei (țara de la Dunăre) care cuprindea lunca fluviului și malurile, iar după înfrângerea invaziei otomane din acel timp a devenit stăpânul orașelor Chilia, Brăila, Silistra, Nicopole, Vidin și bineînțeles Caliacra. Două documente din 1390 și 1391 atestă faptul că Mircea stăpânea și cetatea

Vidin (țaratul de Vidin fusese desființat de turci). Mircea era înrudit cu fostul țar de Vidin și era nepotul lui Vlaicu care stăpânea Vidinul în 1368/9. Despoții sud dunăreni își împodobeau mantia cu însemnele demnității, acvila/ vulturul bicefal bizantin, cu care bazileii (împărații) își ornau încălțăminte.

În portretul votiv de la mănăstirea Cozia, ctitoria lui Mircea, acvilele bizantine sunt evidențiate pe pantalonii săi de cavaler apusean în dreptul genunchilor, dovadă peremptorie că Domnul valah posedea înalta dregătorie bizantină care-i dădea dreptul de a purta emblema ei. Cetatea Dristorului (Dârstor, Silistra) al cărui singur stăpân era Mircea fusese ocupată la începutul secolului al XV-lea (în actele slavone se intitula Drâstru grade gospodin - Domn al orașului Dârstor). Dârstorul era renumit prin vama sa și era condus de un dregător local acceptat de Mircea, numit cu termenul grecesc kefalia. În titulatura sa nu intrau unele orașe sau cetăți importante.

Branul, cetate din sudul Transilvaniei cu întreg patrimoniul său de câteva sate, important punct vamal și fortificație solidă. Cetatea Bologa cu domeniul de 18 sate (inclus târgul Huedin) condusă de pârcălabii lui Mircea. Un fapt rar. Un ducat emis de tarapanaua (monetăria) munteană îi atribuie Domnului titlul de țar. Monedele bulgărești emise din Târnovo în secolul XIV, până la desființarea celor două țarate (Vidin și Târnovo) de otomani, foloseau titlul. Se pare că Mircea avea anumite drepturi la orașul Vidin, stăpânit de antecesorul său Vlaicu. Mircea a fost singurul Domn român care n-a încheiat un tratat de vasalitate. Îndemânarea diplomatică a lui Mircea a avut câștig de cauză în relațiile cu doi puternici vecini creștini de confesiune catolică: Polonia și Ungaria. În prima parte a domniei s-a apropiat de Polonia cu care a încheiat tratate pe picior de egalitate. Tratatul cu Vladislav Jagiello (1386-1434) au început din 1389.

La Radom în Polonia Mică s-au semnat la 3 decembrie 1389 preliminarile tratatului de alianță. Suveranii se vor ajuta reciproc de câte ori e nevoie în situația unui atac din partea Ungariei. Tratatul a fost confirmat la Lublin la 20 ianuarie 1390 (cu pecetea cea mare a lui Mircea), o alianță neștrămutată de prietenie. Regatul polon se afla într-un greu război cu Cavalerii Teutoni și se temea de un atac al Ungariei. Tratatul valaho-polon a fost reînnoit la Liov în 6 iulie 1391 în forma sa inițială. Prietenia neștrămutată avea sensul de ajutor reciproc cu toată puterea și forțele împotriva atacului maghiar. În 1403 se confirma tratatul cu regele Poloniei, marele și iubitul prieten al lui Mircea. În același an Domnul alipise și Chilia la posesiunile sale.

Titulatura latină din actele cu Polonia au evoluat de la Mircze waiwoda Transalpini, bani de Czwrino (1390/1), la Illustrissimi principis domini Mircij... (1390) și în 1411 Mirche voivoda Transalpini, bani Severiniensis ducis de Fugaras... Și în tratatele cu Ungaria în înțelegerile cu suveranul Sigismund de Luxemburg (regele Ungariei 1387-1437 și împărat al Sfântului Imperiu Romano-German din 1433) Mircea a folosit o politică suplă și abilă. La 7 martie 1395 a fost semnat tratatul de la Brașov în perspectiva unei perfecte egalități. Amândoi suveranii comandau oștile aliate în campanie sau ambii erau supliși de reprezentanți. Mircea era voivoda Transalpinus. În tratatul de alianță regele maghiar recunoștea valahului stăpânirea Banatului de Severin, a Făgărașului și Amlașului. Mai mult, regele ca semn de prietenie i-a acordat cetatea Bran, important punct vamal, fortăreață de graniță. Cetatea fusese ridicată de regele maghiar Ludovic I (1342-1382) după 1377.

Aici Mircea și-a numit pârcălabul său. Iar ca Domn al Banatului Severinului, Mircea a înființat două mari dregătorii, banul și mitropolitul de Severin (funcție în care a fost numit Anastasie). Tot la Brașov în 1395 a fost confirmat privilegiul dat de Vlaicu în 1358 negustorilor brașoveni. A doua întâlnire dintre Mircea și Sigismund - după cea de la Brașov din 1395 - s-a realizat în 1406 la Severin. Subiectul întâlnirii a fost planul comun al operațiilor militare antiotomane. Mircea a dat ulterior privilegii comerciale negustorilor brașoveni în 25 august 1413, prilej cu care s-au precizat locurile de vamă spre Brașov (Rucăr, cetatea Dâmbovița, Târgoviște, Brăila).

O importanță deosebită a acordat Mircea localităților. Satele au devenit târguri și și-au mărit numărul de locuitori și atribuțiile, târgurile au devenit orașe. În sudul țării, spre Dunăre de unde se apropia primejdia cuceritorilor otomani, satele au fost fortificate. În sistemul defensiv un rol important l-au avut cetățile. Domnul trebuia să-și protejeze și să-și apere patrimoniul teritorial obținut cu multă trudă și sacrificii. Cetatea Severin de pe malul Dunării fusese construită de regele maghiar Andrei al II-lea prin 1230 (cel care colonizase pe Cavalerii Teutoni în Țara Bârsei 1211-1225). Fusese stăpânită de Tihomir pe la 1290. În tratatul din 1395 Sigismund de Luxemburg recunoștea stăpânirea lui Mircea asupra cetății. Alte cetăți: Dâmbovița lângă Rucăr, castelul Bran, Cetatea Câmpulung cu vamă. În sud de unde venea pericolul otoman erau cetățile Turnu numită și Nicopolul Mic (minus castrum Nicopol sau parva Nicopolis) deoarece se afla dincolo de Dunăre în fața Nicopolului bulgăresc, Silistra (Dristor), Chilia, Brăila, Giurgiu. Aceasta purtând numele Sfântului Gheorghe fusese construită din inițiativa lui Mircea pe un ostrov în apropierea țărmului românesc al Dunării.

Era de formă pătrată, avea patru turnuri și prin secolul XVI devenise raia otomană (alături de Turnu și Brăila). Vlad Dracul, fiul lui Mircea regreta ocuparea cetății de otomani și afirma: Nu se află piatră în cetate să nu fi costat pe tatăl meu un bolovan de sare... Dacă o pot dobândi, chiar și femeile din Țara Românească, cu furcile de tors, vor putea cuceri Grecia (Bizanțul). S-au mărit orașele București, Slatina, Craiova, Târgoviște, Târgșor, Buzău. În vechime domnii erau aleși de boieri. Se pare că Mircea după moartea fratelui său Dan I a fost ales de boieri. O alegere fericită putem afirma astăzi. Înțeleptul voievod și-a ales un sfat domnesc aproape în totalitate din dregători. A încercat să asigure continuitatea domnească prin asocierea la domnie a fiului său Mihail, confirmat ca voievod în actul din 1417/18, el autonomindu-se mare voevod și singur stăpânitor. În hrisoavele emise de cancelaria domnească (unde se redactau sub supravegherea logofătului hotărârile Domnului și Sfântului Domnesc) sunt amintiți marii dregători (slav praviteli) în număr de opt.

Îi enumăr cu atribuțiile și anii de emitere a documentelor: vornicul (slav dvor - curte, stăpânul curții domnești) 1389; banul (loctiitorul Domnului pentru Severin), stolnicul (masa și alimentele Domnului, curții) și vistierul (protovistierul, tezaurierul) toți în 1389-1400; logofătul (șeful cancelariei) 1390-1400; paharnicul (șeful pivnițelor și băuturilor) 1392; spătarul (șeful oștirii) și comisul (șeful grajdurilor) 1415. Cu toate că nu este numit, probabil în sfat era și postelnicul (stratornicul) supraveghetorul dormitoarelor familiei domnești.

Țara era organizată în județe, unități administrativ teritoriale (după judex, denumirea latină a conducătorilor de obști sătești teritoriale înaintea cnezilor și voievozilor). În secolul XVIII banul Mihai Cantacuzino cu boieri munteni adresa contelui Orlov, șeful oștirii ruse în Congresul de la Focșani (30 august 1772) un memoriu în care preciza ca în 1383 (?) Mircea Vodă era singur Domn și stăpânitor peste 18 județe sau 18 voievodaturi, adică 13 dincoace de Olt cu Brăila și 5 ale Banatului Craiovei. Mircea a sprijinit Biserica prin acordarea de mari privilegii mănăstirilor ctitorite sau cărora le-a acordat dani. Ctitoria sa Cozia (pe malul drept al Oltului) a fost începută probabil în 1387 și terminată în 1391 (cu zugrăveala). Alte lăcașuri de cult: mănăstirile Snagov, Dealu, Glavacioc, Vișina (pe Jiu), Vodița II, reconstrucția Tismanei, schitul Brădet (Argeș), biserica noi curți domnești din Târgoviște. Biserica Ungrovlahiei avea o mitropolie înființată în 1359 la Curtea de Argeș (mitropolit Jacint/Iachint al Vicinei) și din 1370 o mitropolie la Severin. În timpul lui Mircea erau mitropoliți Antim și Atanasie (Severin).

Sprrijinul Bisericii de Domn nu s-a limitat numai la propriul teritoriu și s-a revărsat la consângeni de același neam și limbă din țările surori. Mitropolitul Antim al Ungrovlahiei era în 1401 Exarh a toată Ungaria și a Plaiurilor (zonele montane). Tot în același sentiment fratern Mircea l-a ajutat pe Alexandru cel Bun să obțină domnia în 1400 și pe preopinental său Iuga, l-a luat cu sine (probabil prizonier). Alexandru a devenit un aliat de încredere al lui Mircea. După acerba confruntare cu otomanii, un pretendent la tron numit Vlad i-a contestat dreptul la scaun. Se pare că era de origine

domnească probabil fiu al lui Dan I și a devenit căpetenia boierilor nemulțumiți de atitudinea autoritară a lui Mircea și doreau supunerea față de sultan. În condiții nelămurite Vlad a primit steag de domnie de la turci, a acceptat vasalitatea față de aceștia și a promis plata tributului. Vlad era sprijinit și de domnul Moldovei Ștefan I. Impunerea omului ales de turci ca domn a fost realizată prin forță. Curtea de Argeș care a devenit capitala lui Vlad, poartă urmele unui uriaș incendiu.

La fel și orașul Târgoviște. O cronică latină descrie întâmplările din vremea lui Mircea Senex când în luptele cu turcii a fost arsă Târgoviștea și mănăstirea catolică. Vlad mulțumea regelui polon că a fost ajutat să obțină scaunul țării. Timpul condominiului, când țara a avut două guvernări a durat vreo doi ani (1394-1396), timp în care țara era stăpânită de Mircea și Vlad, fiecare cu capitala sa. Pentru a-și întări stăpânirea Vlad a depus jurământul de vasalitate regelui Poloniei în mai 1396. Mircea avea o situație puternică.

Încheiate în martie 1395 tratatul cu ungurii și la 25 septembrie 1396 a participat la marea bătălie de la Nicopole, alături de coaliția europeană în războiul contra turcilor. Numeroși cavaleri francezi, burgunzi, englezi, germani, italieni, unguri, poloni, boemi în număr de vreo 60.000, însoțiți de 40.000 de pedestri s-au confruntat lângă orașul Nicopole (grec Nike - victorie, polis - oraș) cu uriașa armată a sultanului (vreo 200.000 de oșteni, 20 de steaguri a câte 10.000 de luptători). Desigur cifrele sunt exagerate în relatările interesate ale cronicarilor creștini sau musulmani. Alături de creștini erau și călăreții și arcașii valahi. Se cunoștea desfășurarea luptei. Mircea cu experiența trecutelor lupte cu turcii, a fost numit să dea primul atac.

Cavalerii apuseni, în special burgunzii și francezii au refuzat cerând onoarea de a ataca. Sfârșitul a fost catastrofal coaliției. Măcelul a urmat. Mircea și-a retras trupele. La sfârșitul aceluiași an (1396) Vlad a fost surprins în cetatea Dâmboviței (ad castrum Dombovicha) de voievodul Știber al Transilvaniei. Asediat, a acceptat o confruntare bărbat contra bărbat cu Știber, care l-a luat prizonier. Dus în Ungaria cu toată familia, a fost ostatic de valoare pentru a putea fi folosit ca obiect de șantaj. Și Mircea a rămas singur stăpânitor al țării.

Câteva informații despre mănăstirea Cozia, ctitoria lui Mircea și necropolă domnească. În primăvara lui 1387 a început construcția cu piatră albă de Albești și s-a terminat în mai 1388. În 1390-1391 a fost zugrăvită în stilul bizantin. În biserică se află portretul ctitorului în veșmânt de cavaler apusean cu coroana pe cap alături de fiul său Mihail. În 1542-1543 domnul Radu Paisie (1535-1545) a construit bolnița Coziei pentru călugării estropiați, bolnavi și bătrâni. Era apreciată ca o bijuterie în cărămidă. Era în același spațiu sau incintă cu biserica.

Astăzi sunt despărțite de șoseaua Râmnicu Vâlcea - Sibiu. În timpul ocupației habsburgice asupra Olteniei (pacea de la Páassarowitz 1718, pacea de la Belgrad 1739), între anii 1717-1722, a fost construită șoseaua Via Carolina de împăratul Carol al VI-lea (1711-1740). În 1583 a fost ridicat paraclisul din sud-estul incintei de ieromonahul Amfilohie (care îi poartă numele). În nord-estul incintei a fost construit în 4 mai 1710 paraclisul lui Ioan de la Horezu. În 1657 au sosit la Cozia patriarhul sirian al Antiohiei Macarie cu fiul său Paul de Alep care scria: Cozia întărită și măreață. Mama domnului erau și martir Mihai Viteazul (1593- 1601) numită Teodora a fost adusă de la schitul Ostrov de pe râul Olt la Cozia, a fost călugărită sub numele de Teofana și a răposat în 1605 fiind astrucată la Cozia. Austriecii au fortificat mănăstirea.

Avea incinta rectangulară, patru bastioane, cazarmă și magazii de arme și depozit de muniții și alimente. În 1788 turcii și valahii domnului Nicolae Mavrogheni (1786-1790) l-au învins pe prințul Coburg și l-au obligat să fugă în Transilvania. Mănăstirea a fost serios afectată. În timpul revoluției lui Tudor Vladimirescu (1821) mănăstirea din Oltenia și inclusiv Cozia au fost ocupate de panduri. După invazia turcească, Tudor a hotărât ca divanul țării să se țină la Cozia. Informațiile despre Cozia relatate aici și multe altele mi-au fost furnizate de inimoșii doctori, tată și fiu Gheorghe Mămularu și

George Mămularu mari iubitori de Istorie din Călimănești.

Viorel Gh. Speteanu

INDEPENDENȚA ROMÂNĂ

*Independența
prin Cultură*